

UDC 582.662.2(477)

Oleksandr Rak, Petro Buzunko, Ivanna Solokha

DROSERA SPECIES OF UKRAINIAN FLORA

ВИДИ РОДУ *DROSERA* L. ФЛОРИ УКРАЇНИ

DOI: 10.58407/bht.2.22.1

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

© Rak, O., Buzunko, P., Solokha, I., 2022

ABSTRACT

Article's purpose. Investigation of geographical distribution, ecological and coenotic features of habitats and protection of *Drosera species*.

Methodology. Field studies were conducted in 2014-2015 by using the route recognition method. Mapping schemes for distribution of *Drosera* species in the territory of Ukraine were made on the basis of literature analysis, on the results of herbarium data processing of M. M. Grishko National Botanical Garden of NAS of Ukraine (KWHА), M. G. Kholodnyi Institute of Botany (KW), Rivne Regional Museum of Local Lore (ROKM) and data from the Global Biodiversity Information Fund (GBIF).

Scientific novelty. Expeditions revealed atypical locations of *D. rotundifolia* and *D. intermedia*. In the hydrological nature reserve of the national importance "Ozero Sviate" (Chernihiv region, Kozelets district) *D. intermedia* grows together with *Nymphaea candida*. This is explained by the further overgrowth of the lake and its transformation into a meso-oligotrophic swamp. In the Rivne Nature Reserve, *D. rotundifolia* was found at the forest road passing through a swampy pine forest. *D. rotundifolia* grows at the road epiphytically, on old logs of pine, which covered the forest path. Unusual ecological-cenotic conditions of species growth can be explained by the fact that there is no competition for food and light with representatives of the *Ericales* order on the road, and wood is a good conductor of rain moisture.

Conclusions. It was found that there are 39 known species locations for *Drosera rotundifolia*, 40 – for *D. intermedia*, 26 – for *D. anglica*, and 3 species locations for *D. obovata* in the territory of Ukraine. In regard that all species of *Drosera* genus are endangered stenotopic species of sphagnum swamps or of other rare biotopes and all species of the genus except *Drosera rotundifolia* are listed in the Red Book of Ukraine, we propose to include *Drosera rotundifolia* to the new edition of the Red Book of Ukraine in the category "vulnerable".

Key words: ecological and cenotic characteristics, geographical distribution, *Drosera L.*, insectivorous plants, rare species of flora.

АНОТАЦІЯ

Мета роботи. Дослідження географічного поширення, еколого-ценотичних особливостей місцезростань та охорона видів роду *Drosera*.

Методологія. Польові дослідження проводились в 2014-2015 рр. з використанням маршрутно-рекогносцирувального методу. Картоосхеми поширення видів роду *Drosera* на території України виконані на основі аналізу літератури, за результатами опрацювання гербарних даних Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України (КВНА), Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного (KW), Рівненського обласного краєзнавчого музею (ROKM) та даних глобального інформаційного фонду з біорізноманіття GBIF.

Наукова новизна. В результаті експедиційних виїздів було виявлено нетипові місцезростання *Drosera rotundifolia* та *D. intermedia*. В гідрологічній пам'ятці природи загальнодержавного значення «Озеро Святе» (Чернігівська область, Козелецький район) *D. intermedia* зростає разом із *Nymphaea candida*. Це пояснюється подальшим заростанням озерної частини гідрологічної пам'ятки природи «Озеро Святе» та перетворенням її на мезо-оліготрофне болото. В Рівненському природному заповіднику *D. rotundifolia* виявлено на лісовій дорозі, що проходить через заболочений сосновий ліс. *D. rotundifolia* зростає на дорозі епіфітно на старих колодах із сосни, якими було вислано лісовий шлях. Незвичні еколого-ценотичні умови зростання виду можна пояснити тим, що на дорозі відсутня конкуренція за елементи живлення та світло із представниками порядку *Ericales*, а деревина є гарним провідником дощової вологи.

Висновки. Встановлено, що для *Drosera rotundifolia* на території України відомо 37 місцезнаходжень виду, для *D. intermedia* на території України відомо 40 місцезнаходжень виду, для *D. anglica* – відомо 25 локалітетів виду, а для *D. obovata* – 3. У зв'язку з тим, що всі представники роду *Drosera* є зникаючими стенотопними видами сфагнових боліт та інших рідкісних біотопів і всі види роду крім *Drosera rotundifolia* занесені до Червоної книги України, ми пропонуємо *Drosera rotundifolia* занести до нового видання Червоної книги України в категорії «вразливий».

Ключові слова: еколого-ценотична характеристика, географічне поширення, *Drosera* L., комахоїдні рослини, рідкісні види флори.

Постановка проблеми

Актуальність роботи. Однією з основних проблем в Україні на сьогодні є збереження біорізноманіття в умовах інтенсивних змін клімату, рельєфу, природних об'єктів, біотопів, екосистем і середовища загалом [4; 12]. Особливо гостро стоїть проблема збереження надзвичайно вразливих стенотопних видів флори, до яких, зокрема, належать і представники роду *Drosera*, які виступають невід'ємною частиною біоценозів сфагнових боліт. Саме види роду *Drosera* є індикаторами змін клімату, коливання рівня ґрунтових вод, тощо. Тому дослідження географічного поширення, еколого-ценотичних особливостей місцезростань та охорони видів роду *Drosera* є актуальним завданням для розробки наукових основ збереження флористичного різноманіття України в цілому.

Мета. Дослідження географічного поширення, еколого-ценотичних особливостей місцезростань та охорона видів роду *Drosera* в Україні.

Методологія. Польові дослідження проводились у 2014-2015 рр. з використанням маршрутно-рекогносцирувального методу [15]. Картосхеми поширення видів роду *Drosera* на території України виконані на основі

аналізу літератури, за результатами опрацювання гербарних даних Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України (КВНА), Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного (KW), Рівненського обласного краєзнавчого музею (ROKM) та даних глобального інформаційного фонду з біорізноманіття GBIF (The Global Biodiversity Information Facility). Назви таксонів судинних рослин наводяться згідно С.Л. Мосякіна та М.М. Федорончука [13].

Наукова новизна. В результаті експедиційних виїздів було виявлено нетипові місцезростання *D. rotundifolia* та *D. intermedia*. Зокрема в гідрологічній пам'ятці природи загальнодержавного значення «Озеро Святе» (Чернігівська область, Козелецький район) *D. intermedia* зростає разом із *Nymphaea candida*. Це пояснюється подальшим заростанням озерної частини гідрологічної пам'ятки природи «Озеро Святе» та перетворенням її на мезо-оліготрофне болото. В Рівненському природному заповіднику *D. rotundifolia* виявлено на лісовій дорозі, що проходить через заболочений сосновий ліс. *D. rotundifolia* зростає на дорозі епіфітно на старих колодах із сосни, якими було вислано лісовий шлях. Незвичні

еколого-ценотичні умови зростання виду можна пояснити тим, що на дорозі відсутня конкуренція за елементи живлення та світло із представниками порядку *Ericales*, а деревина є гарним провідником дощової вологи.

Результати дослідження

Варто зауважити, що рослини, які здатні до живлення комахами, цікавили вчених здавна. Важливий внесок у їх вивчення зробив Чарльз Дарвін, який розпочав свої дослідження і спостереження у 1860 р. Предметом дослідження стали *D. rotundifolia*, *D. intermedia*, *D. anglica* та ін. [7]. Тоді автор описав їх будову та функції.

Іншим вченим, який вивчав види родини *Droseraceae*, був вчений-академік М. Г. Холодний. Він підсумував основні особливості комахоїдних рослин. Йому належить коротка оцінка 500 видів, які відносять до 7 родин [10; 11].

На сьогодні базова інформація щодо географічного поширення видів родини *Droseraceae* наводиться у декількох публікаціях [1-3], а також формується на основі зібраних гербарних даних на території об'єктів природно-заповідного фонду.

D. rotundifolia L. – типовий арктично-бореальний вид. Загальний ареал включає помірну та субарктичну Євразію, Японію та Північну Америку. В Європі поширений в основному в хвойній зоні на території Польщі, Словаччини, Австрії, Німеччини, Данії та Естонії. Значна кількість місцезнаходжень виду зосереджена на території Скандинавських країн (Норвегія, Швеція та Фінляндія) [13].

Для території України відомі наступні місцезнаходження *D. rotundifolia*:

1. Вінницька область, Калинівський район, околиці м. Калинівки, Медвідська лесова дача, 2003, В. М. Вірченко, KW [17].
2. Вінницька область, Калинівський район, с. Горбків (?), болото по річці Згар, 1927, Д. Зеров, KW [17].

3. Волинська область, Любешівський район, с. Ветли, заплава озера Рогізне, 2014 р., І. Г. Качула, KW.
4. Волинська область, Любомльський район, с. Вишнівка, 1949, А. І. Барбарич, KW [17].
5. Волинська область, Ратнівський район, м. Заболоття, берег оз. Тур, 1949, А. І. Барбарич, KW [17].
6. Волинська область, Камінь-Каширський район, с. Нові Червища, 1998, В. Л. Шевчик, Д. М. Якушенко, Є. О. Воробйов, KW [17].
7. Волинська область, Камінь-Каширський район, с. Рудка-Червинська, 2007, Т. Л. Андриенко, KW [17].
8. Волинська область, Старовижівський район, с. Шкrobi, болото біля оз. Синово, 1998, Н. І. Батова, KW [17].
9. Волинська область, Шацький район, с. Світязь, 1949, А. І. Барбарич, KW [17].
10. Волинська область, смт. Шацьк, оз. Карасинець 2005, В. І. Гончаренко, KW [17].
11. Волинська область, Шацький район, Національний природний парк «Шацький», Пульмівський рів, 2005, Д. М. Якушенко, KW [17].
12. Донецька область, Краснолиманський район, с. Ярова, 1979 р., В. М. Остапко, В. В. Кучеревський, KW.
13. Житомирська область, Коростишівський район, с. Осикове, 2008, Д. М. Якушенко, KW [17].
14. Житомирська область, Новоград-Волинський район, заказник Городницький (?), 1978, Т. Л. Андриенко, KW [17].
15. Житомирська область, Новоград-Овруцький район, с. Городець, 2006, Д. М. Якушенко, А. А. Орлов, KW [17].
16. Житомирська область, Овруцький район, с. Селезівка, Поліський природний заповідник, на верховому болоті, 2007 р., С. Я. Діденко, О. А. Ігнатюк, KWHA.

17. Житомирська область, Овруцький район, с. Червонка, заболочені береги по річці Червонка, 1963 р., Смик, КВНА.
18. Житомирська область, Овруцький район, с. Червонка, урочище Робеч і торфові болота, 1963 р., Смик, КВНА.
19. Житомирська область, Овруцький район, с. Усове, урочище Ямне на березі осушувального каналу, 1972 р., КВНА.
20. Житомирська область, Овруцький район, с. Усове, урочище Ямне на торфовищах, 1972 р., КВНА.
21. Околиці м. Житомир, 1925, Д. Зеров, П. Оксіюк, KW [17].
22. Житомирська область, Поліський заповідник, б. Мироши, 1972, Л. Балашов, KW [17].
23. Закарпатська область, Іршавський район, сфагнове болото під г. Бужора, 1968, В. І. Чопик, KW [17].
24. Закарпатська область, Перечинський район, долина Лумшори (?), 1948, Є. М. Брадіс, KW [17].
25. Закарпатська область, Рахівський район, підніжжя гори Близниці (Ближниця) у східній частині масиву Свидівець (Українські Карпати), між річками Чорною Тисою і Косівською, сфагнове болото, 1952 р., Руденко, КВНА.
26. Закарпатська область, Рахівський район, с. Чорна Тиса, сфагнове болото «Чорна багна», 1961 р., В. І. Чопик, КВНА.
27. Закарпатська область, Рахівський район, Хребет Свідовець, г. Крачунеска, 2007, Л. Н. Борсукевич, KW [17].
28. Закарпатська область, Тячівський район, околиці с. Лопухів, урочище Кердин, на сфагновому верховому болоті, 1957 р., С. С. Харкевич, КВНА.
29. Івано-Франківська область, Рожнятівський район, болото Мшана, 1967, В. І. Чопик, В. А. Дубовик, 2008, Д. М. Якушенко, KW [17].
30. Івано-Франківська область, Яремчанська міська рада, околиця смт. Ворохта, сосново-ялиновий ліс зі сфагнумом, в урочищі Малий Багончик, дуже часто зустрічається поблизу лісоскладу, 1961 р., С. С. Харкевич, КВНА.
31. Івано-Франківська область, Яремчанська міська рада, хребет Чорногора, с. Ворохта, 1967, В. І. Чопик, В. А. Дубовик, KW [17].
32. Околиці м. Київ, на болоті біля оз. Рибне, 1925, Д. Зеров, 1924, В. І. Липський, 1946, М. Котов, 1913, Ю. Н. Семенкович, KW [17].
33. Київська область, Баришівський район, околиці с. Коржі, 1922, Д. Зеров, 2008, І. Ольшанський, KW [17].
34. Київська область, Вишгородський район, хутор Толокунь, 1968, А. Зап'ятова, KW [17].
35. Київська область, Обухівський район, с. Підгірці, 1934, Т. Помагайбо, KW [17].
36. Львівська область, Бродівський район, околиці м. Броди, карбонатні болота, урочище Келепа, 2007 р., Т. С. Багацька, КВНА.
37. Львівська область, Буський район, с. Поповичі, кв. 36 Радехівського л-ва, 1986 р., А. В. Шумилова, KW.
38. Львівська область, Самборський район, околиці с. Білянка, 1960 р., Ю. Р. Шеляг-Сосонко, KW.
39. Львівська область, Турківський район, долина р. Гуснівка, 1986 р., О. Крисьта, І. Вайнагій, KW.
40. Львівська область, Турківський район, ур. Рацине, 1986 р., О. Крисьта, І. Вайнагій, KW.
41. Рівненська область, Володимирецький район с. Більска Воля, болото на березі оз. Біле, 1975, Г. Антонова, РОКМ [17].
42. Рівненська область, Володимирецький район, с. Озерці, б. Коза, Г. Антонова, 1975 р., РОКМ.
43. Рівненська область, Дубровицький район, заказник Почаївський, 1980 р., Т. Л. Андрієнко, В. Вірченко, В. М. Прядко, KW.

44. Рівненська область, Клесівський район, с. Ломек, 1950 р., Є. М. Брадіс, KW.
 45. Рівненська область, Клесівський район, с. Єльня, б. Погоня, 1950 р., Є. М. Брадіс, KW.
 46. Рівненська область, Острозький район, с. Буща, 2009 р., І. Ольшанський, KW.
 47. Рівненська область, Поліський заповідник, б. Мороши, 1972 р., А. Балашев, KW.
 48. Рівненська область, Рокитнівський район, с. Більськ, по стінкам канави від старої колії в лісі 2004 р., Н. М. Шиян, О. О. Орлов, І. О. Беднарська, KW.
 49. Рівненська область, Рокитнівський район, с. Хміль, оз. Біле, 2004 р., Н. М. Шиян, О. О. Орлов, І. О. Беднарська, KW.
 50. Рівненська область, Рокитнівський район, с. Хміль, в межах заболочених берегів оз. Чорне, 2013 р., Л. Л. Онук, О. І. Скакальська, І. О. Скоропляс, KW.
 51. Рівненська область, Рокитнівський район, с. Березове, 1958 р., Л. Слипайлова, KW [17].
 52. Рівненська область, Сарненський район, б. Кременне, 1976 р., А. Галкіна, РОКМ.
 53. Сумська область, Серединна-Будський район, с. Сорокіне, 2008 р., Т. Базан, С. Панченко, KW.
 54. Сумська область, Ямпільський район, с. Олине, 2003 р., Т. Л. Андрієнко, О. П. Черноус, KW.
 55. Харківська область, Клюквенське болото, 1907 р., Шміряєв, KW.
 56. Харківська область, м. Зміїв, 1920 р., 1923 р., Є. В. Лавренко, KW.
 57. Харківська область, Ізюмський район, с. Лиман, 1920 р., 1923 р., Є. В. Лавренко, KW.
 58. Харківська область, м. Куп'янськ, 1910 р., М. Клоков, С. Піскунов, KW.
 59. Херсонська область, Цюрупинський район, Козачелазерська сільська рада, Козачелазерська арена Нижньодніпровських пісків, урочище Раків Куточок [17].
 60. Хмельницька область, Нетішинський район, м. Нетішин, на піску біля водосховища ХАЄС, Г. А. Чорна, М. М. Губарь, 2004 р., KW.
 61. Хмельницька область, Ізяславський район, Михалівське лісництво, берег оз. Святе, 1952 р., А. Барбарич, KW.
 62. Хмельницька область, Ізяславський район, ландшафтний парк «Малеванка», 2010 р., Л. С. Юглічек [17].
 63. Черкаська область, м. Сміла, 1923 р., Д. Зеров, Ю. Клеопов, KW.
 64. Чернігівська область, Козелецький район, РПЛ «Міжрічинський», болото Журавлине, ділянка з домінуванням осоки і пухівки піхвової, О. О. Рак, О. В. Лукаш, KWHA.
- Для *D. rotundifolia* відомо 37 місцезнаходжень виду на території України. Переважна більшість локалітетів *D. rotundifolia* трапляється на Українському Поліссі. Аналіз географічного поширення *D. rotundifolia* свідчить про те, що на території Волинської та Чернігівської областей спостерігається незначне поширення досліджуваного виду порівняно з Житомирською і, головним чином, з Рівненською областями. В Українських Карпатах вид відсутній в буковинських Карпатах [6]. В Лісостеповій зоні України локалітети *D. rotundifolia* зосереджено здебільшого на терасах великих річок України: Дніпра (в меншій мірі), Дністра, Сіверського Дінця, Дунаю [5]. Найпівденніший локалітет виду знаходиться в Козачелазерській арені Нижньодніпровських пісків на території Херсонської області і, очевидно, є реліктовим. Таким чином, місцезнаходження *D. rotundifolia* зустрічаються в 15 областях України: Рівненській, Житомирській, Волинській, Тернопільській, Львівській, Івано-Франківській, Закарпатській, Черкаській, Чернігівській, Сумській, Харківській, Донецькій, Луганській, Хмельницькій та Херсонській (рис. 1).
- D. rotundifolia* зростає на верхових болотах, на берегах заболочених озер, а також на трясовинах – сфагнових болотах у напіввідкому мулі. Місцезростання *D. rotundifolia* приурочені до найнижчих і добре зволжених осокових купин. Також даний

Рис. 1. Картохсхема поширення *D. rotundifolia* L. на території України

вид зустрічається на вологих пісках і в стоячій воді болотних озерець зі сфагновими мохами. *D. rotundifolia* трапляється також на сплавінях, які формуються із зеленої рослинності і стеляться у вигляді ковдри, під якою у значній кількості є вода, а також на меліоративних каналах, де спостерігається неінтенсивне осушення [1-2].

D. intermedia Hayne. – арктично-бореальний вид, поширений в Європі, Північній Америці та на Кубі. В Європі зустрічається на території Польщі, Словаччини, Австрії, Німеччини, Данії та Естонії. Значна кількість місцезнаходжень виду зосереджена на території Скандинавських країн (Норвегія, Швеція та Фінляндія) [13].

Для території України відомі наступні місцезнаходження *D. intermedia*:

1. Волинська область, Любешівський район, с. Любешівська Воля, 2007 р., Т. Л. Андриєнко, KW.

2. Волинська область, Заболотненський район, с. Краска, 1949 р., Є. М. Брадiс, А. І. Барбарич, KW.
3. Волинська область, Шацький район, с. Пульмо, Д. Якушенко, 2005 р., KW.
4. Волинська область, Ратненський район, б. Піддушне, Є. М. Брадiс, 1949 р., KW.
5. Волинська область, Черемський район, західне узбережжя оз. Редичі, 2004 р., В. В. Коніщук, KW.
6. Волинська область, Любешівський район, Свितязьке лісництво, 1982 р., В. Терлецький, В. Охрiмович, KW.
7. Волинська область, Камiнь-Каширський район, с. Полиці ур. Блудимок, 1998 р., В. Л. Шевчик, Д. М. Якушенко, Є. О. Воробйов, KW.
8. Волинська область, Камiнь-Каширський район, с. Верхи, А. Ф. Бачурiн, 1949 р., KW.
9. Житомирська область, Коростенське

- лісництво, гідрологічний заказник «Хвощове болото», 2008 р., О. О. Орлов, КВ.
10. Житомирська область, Журжевицьке лісництво, 1929 р., Д. Зеров, КВ.
11. Житомирська область, Овруцький район, Поліський заповідник, 1981 р., С. Ю. Попович, Л. Балашев, А. Шумілова, КВ.
12. Житомирська область, с. Кованка, 2010 р., О. О. Орлов, КВ.
13. Житомирська область, Городецьке лісництво, Т. Л. Андрієнко, О. І. Прядко, С. Ю. Попович, 1982 р., КВ.
14. Житомирська область, с. Красилівка, Веледницьке лісництво, 2002 р., Д. Якушенко, КВ.
15. Житомирська область, Олевський район, Пержанське лісництво, б. Мирото, 1968 р., Л. Балашев, КВ.
16. Житомирська область, Коростенський ДЛМГ, Бехівське лісництво, б. Лозанове, 2008 р., О. О. Орлов, КВ.
17. Житомирська обл., Поліський заповідник, Копищенське лісництво, б. Мироши, 1968 р., Л. Балашев, КВ.
18. Житомирська область, Олевський район, с. Хочино, б. Хоминське, 1968 р., Л. Балашев, КВ.
19. Київська область, Жукинське лісництво 155 – 156 кв., 1965 р., Л. Балашев, КВ.
20. Київська область, с. Петровці, ур. Ільщане, 1914 р., 1926 р., Ю. Н. Семенкевич, КВ.
21. Київська область, Чорнобильський район, с. Зорин, 1957 р., М. М. Бортняк, КВ.
22. Київська область, Іванівський район, с. Пилява, б. Головате, 1968 р., А. Запятава, КВ.
23. Київська область, околиці м. Київ, на болоті біля Рибного озера, 1921 р., 1925 р., Д. Зеров, КВ.
24. Рівненська обл., Сарненський район, с. Клесів, Клесівське болото, 1951 р., А. І. Бачуріна, КВ.
25. Рівненська обл., Рівненський природний заповідник, масив Сомино, 1978 р., 2004 р., Т. Л. Андрієнко, О. І. Прядко, КВ.
26. Рівненська обл., ур. Кремінне–Сехівське, 1978 р., 2004 р., Т. Л. Андрієнко, О. І. Прядко, КВ.
27. Рівненська обл., Карасинське лісництво, околиці с. Страшеве, 1950 р., А. Г. Барбарич, КВ.
28. Рівненська обл., Зарічнлянський район, Степангородське лісництво, б. Морочне, 1976 р., Т. Л. Андрієнко, КВ.
29. Рівненська обл., Зарічнлянський район, болото біля оз. Нобель, 1976 р., Т. Л. Андрієнко, КВ.
30. Рівненська обл., Зарічнлянський район, с. Серники, 1950 р., Є. М. Брадіс, КВ.
31. Рівненська обл., Рокитнянський район, с. Березове, 1958 р., Л. Сипайлова, КВ.
32. Рівненська обл., Рокитнянський район, територія навколо оз. Біле, 2013 р., Л. Л. Онук, О. І. Скакальська, І. О. Скоропляс, КВ.
33. Рівненська обл., Рокитнянський район, в межах території урочища Кобила, 2014 р., О. І. Скакальська, Л. Л. Онук, І. О. Скоропляс, КВ.
34. Рівненська обл., Дубровицький район, Перебродське лісництво, болото біля ур. Махмерова гірка, 1975 р., Л. Балашев, КВ.
35. Рівненська обл., заказник Почаєвський, 1980 р., Т. Л. Андрієнко, О. І. Прядко, КВ.
36. Рівненська обл., болотний масив Переброди, 1975 р., Т. Л. Андрієнко, Н. Парахонська КВ.
37. Рівненська обл., Володимирецький район, с. Озерці, 2000 р., Я. П. Дідух, КВ.
38. Рівненська обл., Клесівський район, б. Любонька, 1971 р., Т. Л. Андрієнко, О. І. Прядко, КВ.
39. Рівненська обл., Рокитнівський район, околиці с. Хміль, оз. Біле, Н. М. Шиян, О. О. Орлов, І. О. Беднарська, 2004 р., КВ.
40. Рівненська обл., Березнівський район, б. Калина, 1951 р., А. Бачуріна, КВ.

D. intermedia на території України відомий із 40 локалітетів. Спостерігається поступове зменшення ареалу, що пов'язано з висушуванням боліт (знижується рівень підземних вод). Даний вид поширений переважно на Правобережному Поліссі (Волинська, Рівненська, Житомирська області), зустрічається також у центральній частині Українського Полісся (Київська область) (рис. 2).

D. intermedia є стенотопним видом, який пристосований до ґрунтів, бідних на поживні речовини, зростає на мезотрофних та оліготрофних сфагнових болотах. *D. intermedia* є теплолюбним і, порівняно з *D. rotundifolia*, вологолюбним видом. Зазвичай, *D. intermedia* уникає густотрав'янистих ділянок. Мало конкурентоспроможний вид, насіння проростає на оглеєних типах ґрунтів за умови наявності вологи [2; 8].

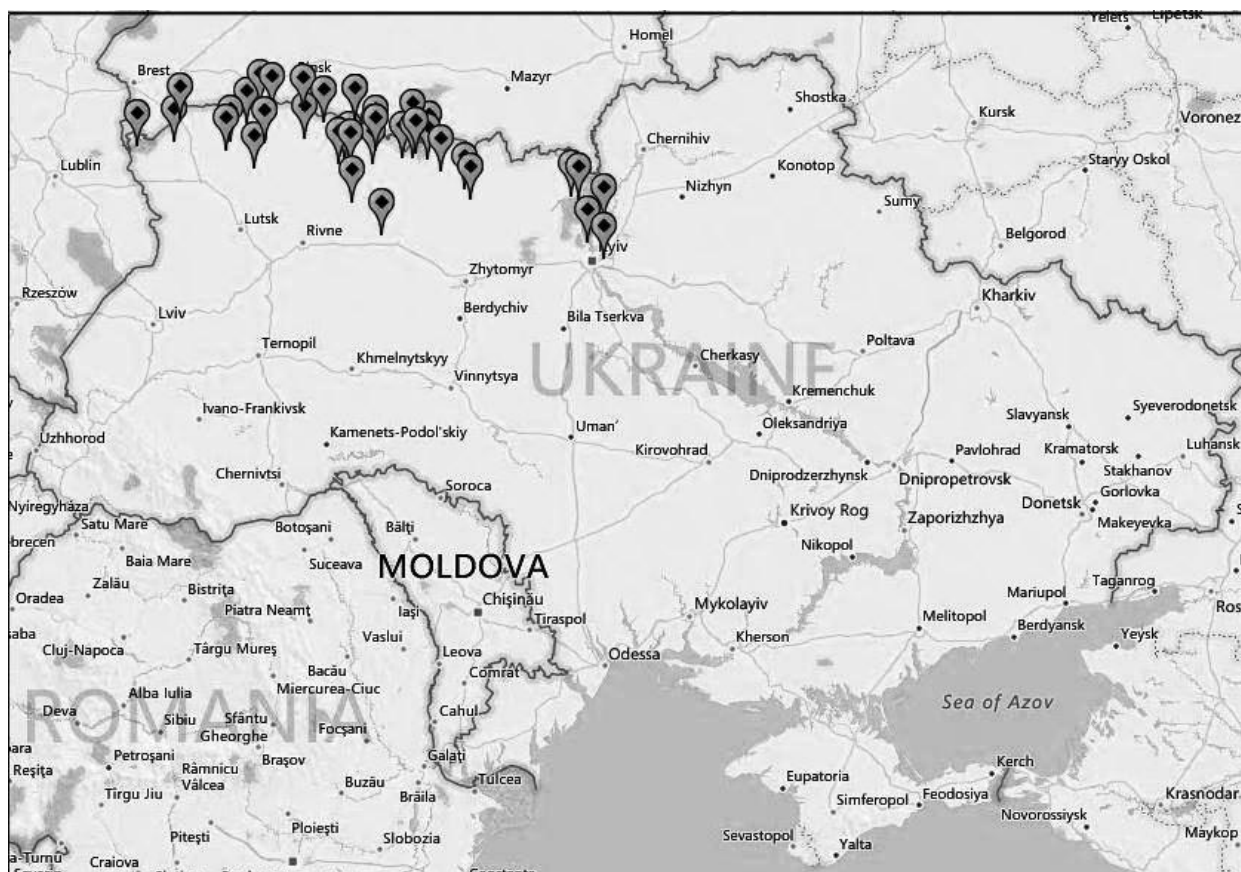

Рис. 2. Картографічне поширення *D. intermedia* Наупе на території України

Drosera anglica Huds є видом, ареал якого включає помірну та субарктичну Євразію, Курильські острови, приатлантичну частину Північної Америки, Гавайські острови. На території Європи вид зустрічається в Польщі, Чехії, Австрії, Естонії, Швеції, Фінляндії та Норвегії [13].

Для території України відомі наступні локалітети виду:

1. Волинська обл., Ратнівський район, с. Гірники, 1949 р., А. І. Бачуріна, КВ.
2. Волинська обл., Ковельський район, с. Любче, 1998 р., В. В. Гелюта, КВ.
3. Волинська обл., Ковельський район, с. Скулин, заказник Нечимне, 1981 р., Т. Л. Андрієнко, КВ.
4. Волинська обл., Камінь-Каширський район, с. Житнівка, 1971 р., Т. Л. Андрієнко, КВ.

5. Волинська обл., Камінь-Каширський район, с.Верхи, 1949 р., Є. М. Брадіс, А. І. Бачуріна, KW.
 6. Волинська обл., Любомльський район, б. Білка, 1976 р., Т. Л. Андрієнко, KW.
 7. Волинська обл., Шацький район, с. Мельники, б. Уничі, 2004 р., В. І. Гончаренко, KW.
 8. Волинська обл., Шацький район, Шацькі озера, 1991 р., Я. П. Дідух, KW.
 9. Волинська обл., Маневицький район, Черемський заповідник, узбережжя оз. Редичі, 2002 р., В. В. Коніщук, KW.
 10. Волинська обл., Маневицький район, м. Заболоття, берег оз. Тур, 1949 р., А. І. Барбарич, KW.
 11. Житомирська обл., Овруцький район, с. Червонка, урочище Міжимки, болото, 1963 р., Смик, KWНА.
 12. Житомирська область, Поліський природний заповідник, 2 км від с. Селезівка, верхове болото, 2007 р., С. Я. Діденко, О. А. Гнатюк, KWНА.
 13. Житомирська область, Овруцький район, с. Усове, урочище Ямне, на березі осушувального каналу, 1972 р., І. І. Мороз, KWНА.
 14. Житомирська область, Овруцький район, с. Усове, урочище Ямне, на торф'яниках, 1972 р., І. І. Мороз, KWНА.
 15. Рівненська обл., Рокитнянський район, с. Березове, 1958 р., Л. Сіпайлова, KW.
 16. Рівненська обл., Рокитнянський район, околиці с. Хміль, 2004 р., Н. М. Шиян, О. О. Орлов, І. О. Беднарська, KW.
 17. Рівненська обл., Рокитнянський район, територія навколо оз. Біле, 2013 р., Л. Л. Онук, О. І. Скакальська, І. О. Скоропляс, KW.
 18. Рівненська обл., Володимирецький район, с. Озерці, 2000 р., Я. П. Дідух, KW.
 19. Рівненська обл., Володимирецький район, Білозерська дача біля с. Озерці, 2004 р., Т. Л. Андрієнко, О. І. Прядко, KW.
 20. Рівненська обл., Дубровицький район, б. Переброди, 1975 р., М. Парахонська, KW.
 21. Рівненська обл., Дубровицький район, 1955 р., І. М. Григора, KW.
 22. Рівненська обл., Здолбунівський район, с. Батьківці, 1983 р., Т. Л. Андрієнко, KW.
 23. Рівненська обл., Здолбунівський район, с. Дермань 2, болото Подзастав'є, 1984 р., Г. Антонова, РОКМ.
 24. Рівненська обл., Острозький район, с. Батьківці, осоково-гіпнове болото, 1983 р., Т. Л. Андрієнко, Г. Антонова, О. М. Сауш, РОКМ.
 25. Рівненська обл., Демидівський район, с. Товпижин, урочище біля глиняного кар'єру, 1987 р., Г. Антонова, РОКМ.
- D. anglica* на території України відомий із 25 локалітетів. Даний вид поширений на Правобережному Поліссі (Волинська, Рівненська, Житомирська області) (рис. 3).
- Drosera obovata* Mert & W.D.J. Koch – гібридна форма росички круглолистої та англійської. Поширена на територіях, де головним чином зосередженні батьківські форми [10]. Загальний ареал включає субарктичну та помірну Євразію і Північну Америку. На території Європи даний вид був вивчений у Австрії, зокрема, у північній її частині [13]. На території України даний таксон відомий із 3-х локалітетів у місцях спільного зростання *D. rotundifolia* та *D. anglica* й зустрічається лише на Поліссі (рис. 4):
1. Київська область, Іванківський район, с. Пилява, б. Роги, 1968 р., А. Запятава, KW.
 2. Київська область, Іванківський район, с. Пилява, б. Роги, 1923 р., Д. Зеров, П. Оксіюк, KW.
 3. Рівненська область, Рокитнівський район – по краю берега о. Біле, с. Хміль, 2013 р., Л. Л. Онук, О. І. Скакальська, І. О. Скоропляс.

Рис. 3. Картоschema поширення *D. anglica* Huds. на території України

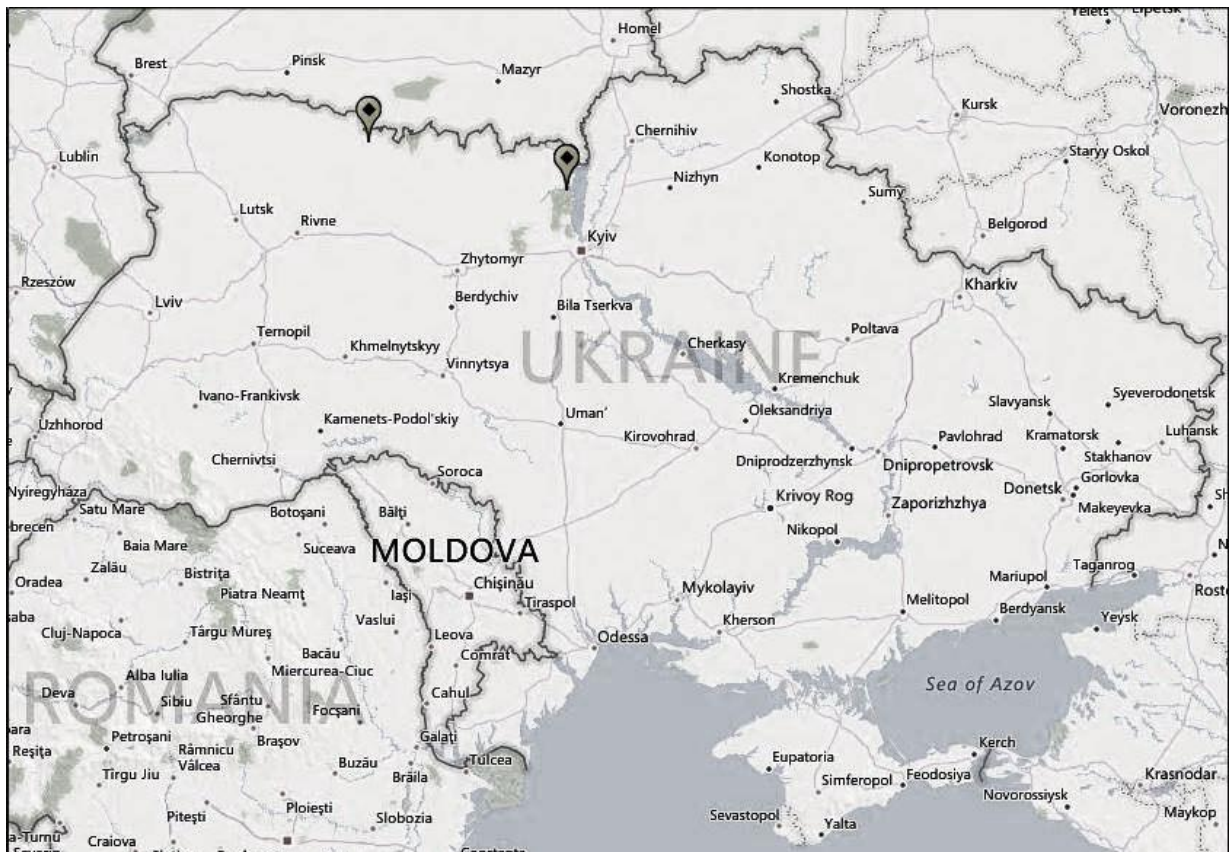

Рис. 4. Картоschema поширення *D. obovata* Mert. & W.D.J. Koch на території України

Сьогодні цей вид приурочений до боліт у Національних природних заповідниках Полісся, зокрема на болоті Луки, що належить до каскаду Шацьких озер. На Західному Поліссі даний таксон зустрічається, зокрема, в заказниках Рівненської області: «Почаївському», «Острівському» [2]. Однак за даними системної бази GBIF *D. obovata* поширений на території Рівненської та Київської областей [9].

Варто зауважити, що *D. rotundifolia*, *D. intermedia*, *D. anglica* та *D. obovata* зростають на заболочених територіях, в заплавах річок, на торфовищах, сфагнових болотах, рідше на згарищах, але у зволжених місцях. Головним чином види зустрічаються на олігомезотрофних, мезотрофних болотах, де спостерігається наростання торфовища, що, в свою чергу, веде до поступового відриву від ґрунтових вод. Територія боліт зайнята як мезотрофними, так і олігомезотрофними угрупованнями з розрідженими *Betula pubescens* Ehrh., *B. pendula* Roth. заввишки до 2-3 м, *Alnus incana* L. та *Pinus sylvestris* L. Підлісок розріджений і представлений підростом *Betula pubescens*, *B. pendula*, *Alnus incana*. В трав'янисто-чагарничковому ярусі разом з видами роду *Drosera* зростають *Scheuchzeria palustris* L., *Eriophorum vaginatum* L., *Calluna vulgaris* (L.) Hill., *Ledum palustre* L., *Vaccinium uliginosum* L. [7; 14].

D. anglica є найбільш вологолюбним видом із усіх видів роду *Drosera*. Поширений на сфагнових болотах поруч з такими видами як: *Carex rostrata* Stok., *C. lasiocarpa* Ehrh., *C. limosa* L., *Menyanthes trifoliata* L., *Rhynchospora alba* (L.) Vahl. [2].

Чагарниковий ярус представлений *Frangula alnus* L. У трав'янисто-чагарниковому ярусі (навіть з проективним покриттям 90-100%) трапляються *Oxycoccus palustris* Pers., *Ledum palustre*, *Andromeda polifolia* L. У травостої також можна зустріти *Carex omskiana* Meinsh., *Carex lasiocarpa*, *Lysimachia vulgaris* L., *Equisetum palustre* L., *Scutellaria hastifolia* L. [2]. У моховому ярусі трапляється *Sphagnum majus* (Russow) C.E.O. Jensen.

В результаті експедиційних виїздів нами було виявлено нетипові місцезростання *D. rotundifolia* та *D. intermedia*. В гідрологічній

пам'ятці природи загальнодержавного значення "Озеро Святе" (Чернігівська область, Козелецький район) *Drosera intermedia* Hayne зростає в незвичному для себе угрупованні – разом із *Nymphaea candida* J. Presl & C. Presl. Це пояснюється подальшим заростанням озерної частини гідрологічної пам'ятки природи «Озеро Святе» та перетворенням її на мезо-оліготрофне болото. В деревному ярусі на заболоченій периферійній частині озера зустрічаються *Alnus glutinosa*, *Betula pubescens*, *Pinus sylvestris*, а в трав'янистому – *Calla palustris* L., *Eriophorum angustifolium* Honck., *Menyanthes trifoliata*, *Comarum palustre* L., *Oxycoccus palustris*, *Utricularia minor* L., *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud.

В Рівненському природному заповіднику (Рівненська область, Володимирецький район) в Білоозерському лісництві вид родини *Droseraceae* (*D. rotundifolia*) виявлений на лісовій дорозі, що проходить через заболочений сосновий ліс, де в деревному ярусі домінує *Pinus sylvestris*, а в трав'янистому представлені *Vaccinium myrtillus* L., *Vaccinium uliginosum* L., *Ledum palustre*, *Oxycoccus palustris*, *Andromeda polifolia*, *Potentilla erecta* L. В моховому ярусі представлені зелені та сфагнові мохи із переважанням останніх. *D. rotundifolia* зростає на дорозі епіфітно на старих колодах із сосни, якими було вислано лісовий шлях. Незвичні еколого-ценотичні умови зростання виду можна пояснити тим, що на дорозі відсутня конкуренція за елементи живлення та світло із представниками порядку *Ericales*, а деревина є гарним провідником дощової вологи.

Висновки

Встановлено, що для *Drosera rotundifolia* на території України відомо 37 місцезнаходжень виду, для *D. intermedia* на території України відомо 40 місцезнаходжень виду, для *D. anglica* – відомо 25 локалітетів виду, а для *Drosera obovata* – 3. У зв'язку з тим, що всі представники роду *Drosera* є зникаючими стенотопними видами сфагнових боліт та інших рідкісних біотопів, і всі види роду, крім

Drosera rotundifolia, занесено до Червоної книги України, ми пропонуємо *Drosera rotundifolia*

занести до нового видання Червоної книги України в категорії «вразливий».

References

1. Andrienko, T. (2006). Fitoriznomanittia Ukrainського Polissia ta yoho okhорona [Phytodiversity of Ukrainian Polissya and its protection]. Kyiv, Ukraine : Fitosociocentr.
Фіторізноманіття Українського Полісся та його охорона / заг. ред. Т. Л. Андрієнко. Київ : Фітосоціоцентр, 2006. 316 с.
2. Andriienko, T. L., and Protopopova, V. V. (2010). Komahoidni roslyny Ukrainy [Insectivorous plants of Ukraine]. Kyiv : Alterpres.
Андрієнко Т. Л., Протопопова В. В. Комахоїдні рослини України. Київ : Альтерпрес, 2010. 80 с.
3. Andriienko, T., and Sheliag-Sosonko, Yu. (1983). Rastitelnyi mir Ukrainського Polesia v aspekte ego ohrany [Flora of Ukrainian Polissya in the aspect of its protection]. Kyiv : Naukova dumka.
Андрієнко Т. Л., Шеляг-Сосонко Ю. Р. Растительный мир Полесья в аспекте его охраны. Киев : Наук. думка, 1983. 216 с.
4. Bairak, O. M., Proskurnia M. I., Steciuk, N. O., Sliusar, M. V., Tomin, E. F., and Hostudym, O. M. (2003). Etalony pryrody Poltavshchyny. [Etalons of Nature of Poltava region]. Poltava : Verstka.
Еталони природи Полтавщини / О. М. Байрак та ін. Полтава : Верстка, 2003. 212 с.
5. Chorna, G. A. (2006). Flora vodoim i bolit Lisostepu Ukrainy. Sudynni roslyny [Flora of ponds and bogs of the Forest-Steppe Zone of Ukraine. Vascular plants]. Kyiv, Fitosotsiotsentr.
Чорна Г. А. Флора водойм і боліт Лісостепу України. Судинні рослини. Київ : Фітосоціоцентр, 2006. 184 с.
6. Chornej, I., Budzhak, V., and Andriienko, T. (2008). Bolota Bukovynskykh Karpat [Marshes of Bukovina's Carpathians]. *Ukrainskyi botanichnyi zbornal - Ukrainian Botanical Journal*, 62(2), 80-189.
Чорней І. І., Буджак В. В., Андрієнко Т. Л. Болота Буковинських Карпат. *Укр. ботан. журн.* 2008. №2. С. 180–189.
7. Darwin, Ch. (1875). Insectivorous plants. London : John Murray.
8. Didukh, Ya. P. (Ed.) (2009). Chervona knyha Ukrainy. Roslyny [Red Book of Ukraine. Plants.]. Kyiv, Globalkonsaltnh.
Червона книга України. Рослинний світ / заг. ред. Я. П. Дідух. Київ : Глобалконсалтинг, 2009. 912 с.
9. Global Biodiversity Information Facility (n.d.): website. Retrieved from <http://www.gbif.org/>.
10. Holodnyi, M. (1938). Komahoidni roslyny [Insectivorous plants]. Kyiv Ukraine: vydavnytvo AN URSR.
Холодний М. Г. Комахоїдні рослини. Київ : Вид-во АН УРСР, 1938. 108 с.

11. Holodnyi, N. H. (1948). Charls Darvin i sovremennye znaniia o nasekomoiadnykh rasteniiah [Charles Darwin and modern knowledge about insectivorous plants]. In V. L. Komarov, V. N. Sukachov & S. L. Sobol (Eds.), *Charlz Darvin. Sochineniia* (pp. 255-304). Leningrad, Izdatelstvo AN SSSR.
Холодный Н.Г. Чарлз Дарвин и современные знания о насекомоядных растениях. *Чарлз Дарвин. Сочинения* / отв. ред. В. Л. Комаров, В. Н. Сукачев, С. Л. Соболев Ленинград : Изд-во АН СССР, 1948. С. 255-304 с.
12. Impacts, risks and vulnerabilities. (n.d.). Retrieved from <https://climate-adapt.eea.europa.eu/knowledge/adaptation-information/vulnerabilities-and-risks>.
13. Mosyakin, S. L., and Fedoronchuk, M. M. (1999). Vascular plants of Ukraine: a nomenclatural Checklist. Kiev, 345 p.
14. Nazarenko, I., Polchyna, S., and Nikorych, V. (2003). Gruntoznavstvo : navchalnyi posibnyk [Pedology : tutorial]. Chernivci, Ukraine : Knyhy – XXI.
Назаренко І. І., Польчина С. М., Нікорич В. А. Грунтознавство : навч. посіб. Чернівці : Книги – XXI, 2003. 400 с.
15. Pakhomov, O., and Petrushevskiy, V. (2021). Prostorova orhanizatsiia bioheotsenoziv (chastyna 2). [Pedology : tutorial]. Dnipro : Arbuz.
Пахомов, О. Є., Петрушевський, В. Б. Просторова організація біогеоценозів (частина 2). Навчально-методичний посібник для самостійної роботи. Дніпро: АРБУЗ, 2021. 34 с.
16. Pro pryodno-zapovidnyi fond Ukrainy : zakon Ukrainy vid 16 chervnia 1992 r. № 2456-XII [Act of Ukraine on nature-protected fund (Kyiv, 16.06.1992, № 2456-XII)]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>.
Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16 червня 1992 р. № 2456-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12> (дата звернення: 11.01.2020).
17. Skakalskaia, O. I., and Batochenko, V. N. (2016). Tsenopopuliatsii *Drosera rotundifolia* L. na territorii urochishcha «Kempa» (Lvovskoi oblasti) [Coenopopulations of *Drosera rotundifolia* L. on the territory of the tract «Kempa» (Lviv region)]. *Scientific Issues of TNPU. Series: Biology.*, 67(3-4), 31-36.
Скакальська О. І., Баточенко В. Н. Ценопопуляції *Drosera rotundifolia* L. на території урочища «Кемпа» (Львовської області). *Наукові записки Тернопільського педагогічного університету ім. І. Гнатюка. Серія: Біологія.* 2016. 3-4 (67). С. 31–36.
18. Umanets, O., and Moysiienko, I. (2012). Naipivdennisha znakhidka *Drosera rotundifolia* v Ukraini [Discovery of the southernmost locality of *Drosera rotundifolia* L. in Ukraine]. *Chornomorsky Botanical Journal*, 8(3), 342-346.
Уманець О. Ю., Мойсієнко І. І. Найпівденніша знахідка *Drosera rotundifolia* в Україні. *Чорноморський ботанічний журнал.* 2012. Т.8, № 3. С. 342-346.

Received: 21.02.2020. Accepted: 28.11.2022. Published: 29.12.2022.

Cite this article in APA Style as:

Rak, O., Buzunko, P., and Solokha, I. (2022). Vidy rodu *Drosera* flory Ukrainy. [*Drosera* species of Ukrainian flora]. *BHT: Biota. Human. Technology*, 2, 7-20. (in Ukrainian)

Information about the authors:

Rak O. [*in Ukrainian*: **Рак О.**] ¹, Ph.D. in Biol. Sc., Research fellow, email: aleksandr_rak@ukr.net
ORCID: 0000-0002-0403-9469
M. M. Grishko National Botanical Garden,
1 Timiryazevska Street, Kyiv, 01014, Ukraine

Buzunko P. [*in Ukrainian*: **Бузунко П.**] ², Postgraduate Student, email: petr.buzunko@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9466-8401
Department of Ecology and Nature Conservation,
T.H. Shevchenko National University "Chernihiv Colehium",
53 Hetmana Polubotka Street, Chernihiv, 14013, Ukraine

Solokha I. [*in Ukrainian*: **Солоха І.**] ³, Graduate Student, email: kachula.1694@gmail.com
ORCID: 0000-0002-8042-5273
Ecology department, National University of «Kyiv-Mohyla academy»,
2 Skovorody Street, Kyiv, 04070, Ukraine

¹ Study design, data collection, statistical analysis, manuscript preparation.

² Data collection, statistical analysis.

³ Data collection, statistical analysis, manuscript preparation.